

**AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NIN
(AGSP) AVRUPA GÜVENLİĞİNDEKİ ROLÜ
VE NATO İLE İLİŞKİLERİ**
Ebru Gençalp*

Özet: Yirminci yüzyıl boyunca iki büyük dünya savaşı ve Soğuk Savaş'a sahne olan Avrupa kıtası, savaşların neden olduğu olumsuzlukları tüm yoğunluğuyla yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızla iki kutupluluğa doğru sürüklenen dünya, Soğuk Savaş yıllarında tamamen iki kutuplu bir yapıya dönüşmüştür. İki farklı ideolojinin birbirine galip gelme savaşı, Avrupa kıtasının siyasi ve güvenlik politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Soğuk Savaş döneminin ardından Avrupa güvenlik sisteminde meydana gelen değişiklikler, Avrupa Birliği'nin ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma yönündeki adımlarını somutlaştırmasında etkili olmuştur. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile gelişim sürecinde önemli aşama sağlayarak, Avrupa Birliği'nin Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'nın bir parçası haline gelmiştir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gelişimi günümüzde de devam etmektedir.

Abstract: *Perhaps during the course of the 20th century no continent in the world has suffered more than Europe from the negative effects of both World Wars and the ensuing Cold War. Polarization of the World, which had already begun during World War II, had accelerated during the post-war era and reached its maximum during the Cold War years. The inevitable wars between the two polarized ideologies during the Cold War have shaped the political and security strategies of today's Europe. The changes in the European security system which occurred after the Cold War have affected the developments in common security and defence policy. Boosted by the Maastricht Agreement in 1992, the European Security and Defense Policy (ESDP) rapidly became an integral part of the European Union's Common Foreign and Security Policy. Also, the developments of ESDP still continue today.*

---

1. GÜVENLİK KAVRAMI

Güvenlik, en temel olarak “varlığını koruma ve sürdürme” amacına yönelik her tür davranışı kapsamaktadır. Uluslararası sistemde yer alan tüm aktörler farklı güvenlik anlayışına ve ihtiyacına sahiptir. Ancak temel olarak uluslararası güvenliğin iki boyutu bulunmaktadır. Ulus-devletin güvenliği ve sistemin bütünüdür güvenliği. Tarihsel süreçte farklı yaklaşımlar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanan güvenlik kavramı, uluslararası ilişkilerde birkaç temel düzlemde ele alınmaktadır; uluslararası sistemin bütünüdür güvenliği,

---

* Araştırma Görevlisi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Çağ Üniversitesi, Email: Mersin. egencalp@cag.edu.tr

bölgelerin veya coğrafi alt sistemlerin güvenliği, devletin güvenliği, toplumun güvenliği, toplumsal alt grupların güvenliği ve bireylerin güvenliği (Dedeoğlu, 2003).

Analiz düzeyi olarak “devlet” esas alındığında güvenlik kavramı, devletin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini korumak temeline dayanmaktadır. Buna bağlı olarak güvenlik daha çok askeri ve stratejik düzeyde ele alınmaktadır. Bu çerçevede özellikle 1940-1970 yılları arasında uluslararası politika alanında geliştirilen ve geniş kitlelerce kabul gören “realist yaklaşım” veya diğer bir adıyla “realist teori”, Anglo-Amerikan merkezli bir uluslararası ilişkiler teorisidir. Realist teori, temel analiz düzeyi olarak devleti ele almış ve “güç” unsurunu ön plana çıkararak devletin ulusal güvenliği ve ulusal gücüyle ilgili varsayımlar geliştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş yıllarında hızlı bir gelişme gösteren teori, özellikle bu yıllarda devletlerin ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde önemli etkide bulunmuştur.

Güvenlik kavramının sınırları 1980’lerin ortalarından itibaren değişmeye başlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş’ın bittiği ve iki kutuplu sistemin ortadan kalktığı 1991 yılı sonrasında, kavramın anlamı ve kapsamı önemli ölçüde değişmiştir. Günümüzde güvenlik savaştan korunmak veya savaşı engellemekle sınırlı kalmamakta, varlığını sürdürmek ve refahı artırmak amacıyla tehlikelerden korunmayı da içermektedir. Çevresel sorunlar, etnik-dini çatışmalar, kitle imha silahlarının yayılması, uluslararası terörizm devletlerin güvenliğini tehdit eden yeni ve daha karmaşık sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde devletlerin güvenliği korumak ve sürdürmek amaçlı eylemleri daha fazla çeşitlilik kazanmış ve teknolojik gelişmeler ile çok daha üstün bir niteliğe kavuşmuş olsa da, güvenlik ihtiyacı devletler var oldukça, daha da önemlisi insanoğlu var oldukça devam edecektir.

Güvenlik ihtiyacı, devletleri düşmana veya tehdiye karşı bir araya gelerek ittifaklar kurmaya teşvik etmekte veya tam tersi, devletleri “yalnızcı” bir politika uygulamaya yönlendirebilmektedir. Günümüz uluslararası ilişkilerinde ise devletler ulusal güvenliğin bir adım ötesine geçerek, uluslararası güvenliği korumak amacıyla tehditlere karşı birlikte hareket etme eğilimi içerisindedir. Bu amaçla çeşitli örgütler kurma yoluyla ortak hareket etmektedirler. Devletlerin tehdit kaynağına veya düşmana karşı ortak hareket etme ve ortak eylemler gerçekleştirme girişimi İkinci Dünya Savaşı sonrasında, özellikle Soğuk Savaş yıllarında hız kazanmıştır. Bu amaçla kurulan günümüzün en önemli güvenlik örgütü Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’dür (NATO). Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerini içine alan örgütün kuruluşunu takip eden süreçte, sadece bazı Avrupa ülkelerini

kapsayan Batı Avrupa Birliği (BAB) ve Avrupa Birliği (AB) tarafından yürütülen ve günümüzde oluşum süreci devam etmekte olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), gelişim gösteren başlıca unsurlar olmuştur.

2. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE AVRUPA GÜVENLİK SİSTEMİ VE BATI AVRUPA BİRLİĞİ

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda önemli güvenlik sorunları yaşayan, bunun sonucunda büyük tahribata ve yıkıma uğrayan Kıta Avrupası, uluslararası politikadaki etkinliğini kaybetme tehlikesiyle yüz yüze gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası güvenlik yapılanmasında meydana gelen önemli değişiklikler, Avrupa'nın güvenlik sistemini yeniden oluşturmasını gerekli kılmıştır. Bu dönemde Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu ülkelerinden gelebilecek tehditler ile, Almanya'nın kontrolsüz silahlanması olasılığı sonucu oluşabilecek tehditlere karşı koymak, başlıca hedef olarak belirlenmiş ve bu tehditleri uzaklaştırabilmek amacıyla çeşitli örgütlerin çatısı altında bir araya gelme yolu tutulmuştur. 1948 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması ile Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere ve Fransa bu yönde bir adım atmışlar ve "Avrupa güvenliğinden Avrupalıların sorumlu olacağı" bir güvenlik yapılanması sürecini de başlatmışlardır. Bugün için yapılanma süreci devam etmekte olan AGSP'nin temellerinin bu antlaşma ile atıldığını söylemek yanlış olmaz.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası güvenlik sistemini derinden etkileyecek olan Soğuk Savaş dönemi, uluslararası politikada yeni bir dengeye dönüşümün başlangıcı olurken, devletlerin güvenlik sistemlerinde de önemli değişiklikler yaratmıştır. Aynı zamanda yeni güvenlik tehditlerinin ortaya çıktığı dönemin başlıca özelliği nükleer silahlanmadır. Özellikle 1960'lı yıllarda en üst gerilim noktasına ulaşmış ve karşılıklı nükleer tehditler birbiri arkası gelmiştir. Savaşın baş aktörleri olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği dünyayı politik, ekonomik ve güvenlik alanlarında iki kampa bölmüşlerdir. Savaş sadece askeri alanla sınırlı kalmamış, politik, ekonomik, ideolojik ve diplomatik alanlarda da etkili olmuştur.

Soğuk Savaş yılları boyunca ABD merkezli olmak üzere ortak güvenlik anlayışı çerçevesinde, ye ülkelerin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak amacıyla, 4 Nisan 1949'da NATO kurulmuştur. Zira Sovyet yayılcılığının önlenmesi, örgütün öncelikli hedefi olmuştur.

Söz konusu süreçte Avrupa, birlik oluşturma ve bütünleşme sağlamaya yönelik çabalarını hızlandırmış; bu çabalar özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarından başlayarak somutluk kazanmıştır. İki dünya savaşının

neden olduğu yıkımla sarsılan Avrupa kıtası, siyasi, diplomasi, ekonomi ve güvenlik alanlarında önemli oranda güç kaybına uğramıştır. Avrupa'nın, özellikle Batı Avrupa'nın dünya siyasetinde sahip olduğu etkin konumunun zedelenmesi, kaybedilen etkinliğin tekrar kazanılması bağlamında yeni arayışları beraberinde getirmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği arasında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızla gelişen rekabet bir taraftan dünyayı iki kutupluluğa doğru sürüklerken, diğer taraftan "Avrupa'nın Avrupalılar tarafından savunulması" ihtiyacını ve düşüncesini yaratmıştır.

Bu bağlamda 17 Mart 1948 tarihinde imzalanan Brüksel Antlaşması ile kurulan Brüksel Antlaşması Örgütü, kıtadaki ilk önemli savunma ittifakını oluşturmuştur. Örgüt, İkinci Dünya Savaşı'nda yenik düşen Almanya'nın silahlanmasını kontrol altına almak, Sovyetler Birliği'nin Avrupa kıtasına yayılmasını ve saldırmasını engellemek amacıyla kurulmuştur (Ülger, 2002/a). Ne var ki, 1949'da NATO'nun kurulmasıyla, işlevini büyük ölçüde yitirmiştir.

Avrupa'da güvenlik ve savunma alanında atılan önemli adımlardan biri BAB'ın kurulmasıdır. Birlik, Brüksel Antlaşması'nın imzacı devletleri ile Federal Almanya ve İtalya'nın da katılımıyla 1954'te Paris Antlaşması'nın imzalanmasıyla kurulmuştur (Karluk, 2002). Federal Almanya'nın bu oluşum içine alınması, örgütün diğer üyeleri tarafından silahlanmasının kontrol edilebilmesi olanağını sağlamaktadır. NATO ile sıkı işbirliği içerisinde ve Avrupa savunmasının Avrupalılar tarafından yapılması hedefiyle hareket eden örgüt, Soğuk Savaş yılları boyunca NATO'nun gölgesinde kalarak etkili olamamıştır.

NATO, Soğuk Savaş döneminden başlayarak 1990'lı yılların başına kadar Avrupa'da en etkin güvenlik örgütü olmuştur. ABD ve Sovyetler Birliği rekabetinin yarattığı gerginlik ortamında NATO, Kuzey Amerika ve Avrupa'nın güvenliğini sağlama rolünü üstlenmiştir. Ancak örgüt içerisinde kararların alınmasında ve operasyonel faaliyetlerde en çok sözü geçen ülke ABD'dir. Bu durum özellikle Fransa tarafından kaygıyla karşılanmıştır. Zira Batı Avrupa'nın savunulmasında NATO'ya bağımlı kalınması, aynı zamanda ABD'ye bağımlılığı ifade etmektedir. Batı Avrupa, bu bağımlılıktan kurtulmak için özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ortak bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme yönünde daha somut adımlar atmıştır. 1984 yılında imzalanan Roma Bildirisi ile bu süreç başlatılmıştır. BAB'ın yeniden canlandırılmasını öngören Bildiri, BAB'ın yetki alanını genişletmeyi hedeflemektedir.

1980'lerin sonu, aynı zamanda Soğuk Savaş'ta sona yaklaşan yıllardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızla iki kutuplu bir yapıya dönüşen uluslararası sistem, 1980'lerin ortalarından itibaren değişmeye

başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin uluslararası ekonomideki gelişmelere ayak uyduramaması ve sisteme yabancılaşması ile sosyalist cumhuriyetler arasındaki çözümlenin önüne geçememesi dağılma ile sonuçlanırken, bu durum ABD'yi uluslararası politikada üstün konuma getirmiştir. Bu bağlamda Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu sistemin değişerek ABD'nin güdümünde tek kutuplu bir yapıya doğru çekildiğini; Avrupa özelinde ise, devletler arasında işbirliği ve ortaklığa dayalı ilişkilerin esas teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

Avrupa, Soğuk Savaş dönemini güvenlik politikası uygulamaları bağlamında oldukça pasif geçirmiştir. Dönemin iki kutuplu karakteristiği nedeniyle, taraflar arasında zaman zaman çok fazla gerginleşen ilişkiler, temel güvenlik örgütü olarak NATO'nun gücünü ön plana çıkarmıştır. Bu dönemde AB devletleri, İkinci Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmaya çalışmış ve Sovyet tehdidinden kendilerini korumanın yollarını aramakla meşgul olmuştur. Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Avrupa'yı ikiye ayıran Berlin Duvarı'nın yıkılması olayları, Avrupa güvenlik sistemini yakından etkilemiş ve güvenlik sisteminde önemli değişiklikler meydana getirmiştir.

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş'ın sona ermesi sonucunda AB ülkelerinin güvenlik alanında NATO'ya ve ABD'ye olan gereksiniminde azalma olmuştur. Bu bağlamda, AB ve NATO arasında Avrupa güvenliğini şekillendirme adına bir rekabet ortamı oluştuğu söylenebilir. Benzer şekilde AB, 1980'lerden itibaren siyasi genişleme sürecine hız vererek gerek dünya siyasetinde gerekse dünya ekonomisinde söz sahibi bir aktör olma yolunda ciddi adımlar atmıştır. Bu durum AB'nin ABD'ye rakip bir güç olarak uluslararası ilişkiler sahnesinde kendisine yer aradığı anlamına da gelmektedir. Günümüzde AB, genişleme sürecini Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerini içine alacak şekilde sürdürmektedir.

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÜVENLİK YAPILANMASI

3.1. Maastricht Antlaşması: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlk Adım

AB, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle değişen uluslararası ortamda güvenlik ve savunma politikasını yeniden gözden geçirmek durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Daha önceki dönemde, Brüksel ve Paris Antlaşmaları ile sınırlı ölçüde de olsa güvenlik politikası oluşturmaya yönelik adım atılmıştır. Ancak ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmaya yönelik ilk ciddi adım 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması'nda atılmıştır. Bu bağlamda Antlaşma, Birliğin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası

oluşturma yönünde attığı ilk önemli ve büyük adım olarak nitelendirilebilir. Maastricht Antlaşması ile AGSP, Birliğin Ortak Dış Politika ve Savunma Politikası'nın bir parçası haline getirilmiştir (Ülger, 2002/b).

BAB'ın kurulması, AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturma yönünde attığı önemli bir adımdır. Maastricht Antlaşması'nı takiben BAB'ın konumunu daha da güçlendirmek ve görev tanımını yapmak, Petersberg Görevleri'nin kabul edilmesi aşamasında gerçekleşmiştir. 1992'de kabul edilen Petersberg Bildirisi'nde bu görevler açıklanmıştır ki; insani görevler, arama-kurtarma faaliyetleri, barışı koruma operasyonları ve barış kurma faaliyetleri ile çatışma önleme bu kapsamdadır (<http://www.weu.int/eng/comm/92/petersberg.htm>). Petersberg Görevleri, BAB'ın müdahale edeceği alanları tanımlaması bakımından önemlidir. Petersberg Görevleri'nin kapsamı değerlendirildiğinde BAB'ın faaliyet alanının kısıtlı tutulduğu sonucuna varmak mümkündür. BAB bünyesinde gerçekleştirilecek operasyonlar için, ABD'nin doğrudan müdahalesi olmadan NATO varlık ve olanaklarının kullanılmasını sağlamak üzere Birleşik Müttelik Görev Gücü (BMGG) adı altında yeni bir yapı oluşturulmuştur. NATO Brüksel Zirvesi'nde resmi olarak onaylanan BMGG, muhtemel operasyonları kolaylaştırıcı bir araç olarak, NATO Antlaşması'nın 5. Madde'si çerçevesinde kolektif savunmanın sağlanması görevinin yanı sıra, bu madde kapsamı dışındaki kriz yönetimi ve barışı koruma operasyonlarında da, ki bunlar Petersberg Görevleri kapsamındaki operasyonlardır, esnek ve etkin şekilde görev alacaktır (Yost, 1998). Petersberg Görevleri kapsamındaki operasyonlarda BMGG'den yararlanılması öngörülmüştür. Ancak BMGG, NATO varlık ve olanaklarını kullanarak faaliyet göstereceği için tam anlamıyla bağımsız bir oluşum olarak nitelenemez. Dolayısıyla "ayrılabilir fakat ayrılmamış imkanlar" konsepti çerçevesinde BMGG, AB'nin NATO'dan tam bağımsız hareket etmediği ancak gerektiğinde NATO varlık ve olanaklarının AB tarafından kullanılabilirdiği bir yapıdır. İhtiyaç duyulduğunda BMGG'nin kontrolü BAB'a devredilebilmektedir. BMGG, NATO ve BAB üyelerinin bütünüyle katılmayacağı operasyonlarda kullanılması öngörülen bir araçtır. Dolayısıyla ne NATO'ya ne de BAB'a alternatif olarak nitelendirilebilir.

3.2. Saint-Malo Bildirisi

AGSP'nin gelişimine ivme kazandıran önemli adımlardan bir diğeri İngiltere ve Fransa arasında gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda yayınlanan Saint-Malo Bildirisi'dir. Bildiride Avrupa savunmasına yönelik bazı önemli kararlara yer verilmiştir.

3-4 Aralık 1998 tarihli Saint-Malo Bildirisi'nin temelinde, Fransa ve İngiltere arasında ilişkilerin yumuşaması ve daha uzlaşmacı bir yaklaşım benimsemeleri gerçeği yatmaktadır. Olası risklere hızla cevap verebilecek bir ordu gücüne duyulan ihtiyacın vurgulandığı Bildiri'de, Birliğin durum analizi yapabilecek uygun kapasiteye ve yapıya sahip olması gereğine değinilmiştir. Ancak, askeri eylemler NATO İttifakı'nın bütünüyle dahil olmadığı ve Avrupalı ortakların kapasitesinin geliştirilmesinin İttifak'ta ikilik yaratmayacağı durumlarda gerçekleştirilecektir. Bildiride ayrıca AGSP'ye yönelik kararların AB bünyesinde alınması esası benimsenmiştir (Hunter, 2002).

Saint-Malo Bildirisi'nde, BAB'ın AB'nin "2. Sütun" olarak adlandırılan Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası yapısı içerisine çekilmesi gereğine vurgu yapılması, köklü bir değişiklik olarak nitelendirilebilir. Böylece NATO yapısı içerisinde kontrol edilmek istenen BAB'ın, AB çatısı altına alınarak güvenlik ve savunmada Avrupa merkezli bir yapının kuvvetlendirilmek istendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda esas olarak Saint-Malo Bildirisi, ABD ile AB arasında Transatlantik diyalogunu önemli ölçüde yaralayan bir süreci başlatmıştır. Çünkü ABD, NATO Berlin ve Brüksel Zirveleri'nde oluşturulmasını desteklediği Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) yapısı altında NATO varlık ve olanaklarına bağımlı bir Avrupa güvenlik ve savunma politikası yaratmaya çalışırken; AB, kendi çatısı altında geliştirilecek, NATO ve ABD'ye bağımlılığı en aza indirilecek bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmayı hedeflemektedir.

3.3. AB Helsinki Zirvesi ve "Temel Hedef" Konsepti

AB'nin 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'nde kabul edilen "Temel Hedef" konsepti çerçevesinde AB'nin askeri kapasitesinin artırılması amaçlanmıştır. AB'nin 2003 yılına kadar 50.000-60.000 askerlik bir kuvvetle 60 gün içerisinde müdahalede bulunabilecek ve bu kuvveti bir yıl veya daha uzun süreli olarak kriz bölgesinde tutabilecek kapasiteye ulaşması kararlaştırılmıştır. Bu ise, NATO'nun bütün olarak katılmasının söz konusu olmadığı, buna karşılık AB'nin kendisinin düzenleyeceği operasyonlarda, uluslararası krizlere cevap vermek için gereken kapasiteye ulaşma kararlılığında olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Temel Hedef, AB'nin kendisi tarafından gerçekleştirilecek askeri müdahale ve operasyonların başarıya ulaşmasında ihtiyaç duyulacak askeri kapasitenin geliştirilmesi ve üye devletler arasında savunma harcamalarının bütünleştirilmesini öngören bir stratejidir. (<http://europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>)

Temel Hedef'i gerçekleştirmek üzere oluşturulması planlanan askeri güç "Acil Müdahale Gücü"dür. Bu askeri teşkilatın Petersberg Görevleri'ni

yerine getirmesi amaçlanmaktadır. Acil Müdahale Gücü'nün oluşturulmasıyla "ordu" olarak nitelendirilemese de AB bünyesinde hali hazırda bir askeri güç bulundurulmuş olacaktır. Ancak günümüzde AB henüz 50.000-60.000 askerlik bir kuvvetle 60 gün içerisinde müdahalede bulunabilecek ve bu kuvveti bir yıl veya daha uzun süreli olarak kriz bölgesinde tutabilecek kapasiteye ulaşamamıştır. Bu durum AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gelişim sürecinde çeşitli aksaklıklar söz konusu olduğunu göstermektedir. Burada yine AB üyesi devletlerin savunma harcamalarındaki payın yetersiz kalması, olumsuz bir faktör olarak etkili olmaktadır.

4. AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NDA TEMEL SORUNLAR

AGSP'nin gelişim süreci, kolay ve sorunsuz bir süreç değildir. Temel bazı sorunların yaşandığı bu süreçte AGSP'nin oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik olarak AB üyesi devletler arasında temel olarak iki farklı görüşten bahsedilebilir. Bunlardan bir tanesi "Atlantikçi" bakış açısını yansıtırken diğeri "Avrupalı" olarak adlandırılan yaklaşımı benimsemektedir (Howorth, 2000). Atlantikçi görüşü savunan İngiltere başta olmak üzere, Portekiz, Danimarka ve Hollanda ile İtalya, Atlantik İttifakı'nın kuvvetlendirilmesi amacıyla AGSP'nin yapılandırılmasını fakat aynı zamanda ABD'nin Avrupa güvenlik yapılanmasında etkin rol almasını savunmaktadır.

Avrupalı görüşün en radikal savunucusu olan Fransa ile Lüksemburg ve Belçika ise, Birliğin daha güçlü ve bütünleşmiş bir yapıya kavuşması için AGSP'nin NATO varlık ve olanaklarına bağımlılığının ortadan kalkması gerektiğini savunmaktadır. Bunun için de Birlik üyesi devletlerin her biri kendi adına gereken çabayı göstermelidir. AB'nin politik ve ekonomik alanlarda da sıkı bir bütünleşmeyi gerçekleştirmesini savunan Fransa, farklı politik kültürlerle ve geçmişe sahip olan Birlik üyelerinin başarılı bir bütünleşmeyi sağlayabileceğini öngörmektedir.

Bu iki farklı yaklaşım sebebiyle Birlik üyeleri arasında fikir birliği sağlanamaması, AB'nin AGSP'nin gelişim sürecinde karşılaştığı en önemli sorundur. Çünkü AB ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturabilmek ve bunu sürdürebilmek için öncelikle kendi içindeki görüş ayrılıklarını çözmek zorundadır. Ancak bunu sağladıktan sonra dışarıdan kaynaklanan sorunları çözebilecek güce ulaşması mümkün olacaktır.

Bu bağlamda AB'nin önünde önemli iki engel bulunmaktadır. Birincisi, özellikle Maastricht Antlaşması ile AGSP'yi ODGP bünyesi içine alan Birlik üyesi devletlerin savunma harcamaları dikkate alındığında,

ABD'nin gerisinde oldukları gözlenmektedir. Bir "Avrupa Ordusu" oluşturma niyetinde olan Birlik üyelerinin savunma giderleri için ayırdıkları payı artırmaları gerekmektedir. Dolayısıyla bugün için Birlik üyeleri, bu yönde gerekli somut adımları atmakta yavaş davranmaktadır. 1 Mayıs 2004'te beşinci genişlemesini gerçekleştiren yirmi beş üyeli AB, ilerleyen süreçte daha fazla sıkıntıya girebilir. Çünkü üye sayısı arttıkça karar alma mekanizmasının işleyişinde, ortak karar almada yaşanan zorluklar daha da artabilecektir. Bunun için AB üyesi devletlerin AGSP konusunda ileriye dönük ve uzun dönemde elde edilecek sonuçları hesaplayarak hareket etmeleri gerekmektedir.

İkincisi, ABD ve NATO'nun gelecekte AGSP'nin gelişimi karşısında takınacakları tavır ve bunun AB üzerindeki etkisidir. ABD, AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikası oluşturması çabalarına destek oluyor izlenimi vermekle birlikte, NATO'ya rakip bir güvenlik ve savunma oluşumuna karşıdır. Kendisinin dahil olmadığı bir yapılanmanın, gerek siyasi, gerek ekonomik, gerekse askeri alanda olsun, uluslararası ortamda etkin olmasını kolayca kabul etmemektedir; gelecekte de bunu kabul etmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bu üstü kapalı rekabet ortamında AB, ekonomik ve siyasi alanda sürdürdüğü bütünleşme sürecini, güvenlik ve savunma alanlarında geliştirmek için bugüne kadar attığı adımları devam ettirmeli ve bu konudaki kararlılığını daha somutlaştıracak eylemler gerçekleştirmelidir.

5. SONUÇ

AB'nin 1990'ların ikinci yarısından itibaren güvenlik ve savunma politikasını canlandırması, esas olarak Birliğin NATO ile ilişkilerini etkilemiş ve ilişkilerde sorun yaratmıştır. BMGG ile "ayrılabilir fakat ayrılmamış imkanlar" konsepti bağlamında NATO varlık ve olanaklarını kullanan fakat NATO'dan giderek daha bağımsızlaşması arzulan AGSP, Birlik içerisinde ABD karşıtı seslerin giderek daha gürleştiğinin de bir kanıtı olmuştur. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, AB ve ABD arasındaki politik ve ekonomik ilişkiler bütününe yeni bir boyut kazandırmış ancak beraberinde çeşitli sorunları da getirmiştir. Diğer taraftan ABD'nin NATO aracılığıyla Avrupa güvenliğinde rol alması, AB'nin daha bağımsız bir güvenlik yapılanması arayışı içinde olmasına engel teşkil etmemiş, AB'nin bu yöndeki çabaları ilerleyen zaman içerisinde süreklilik kazanmıştır.

Kuşkusuz AB'nin gerek kendi üyeleri arasındaki ilişkilerde, gerekse ABD ve NATO ile ilişkilerinde çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. En önemli sorun AB'nin kendi üyeleri arasında Birliğin bütünleşme süreci ve AGSP'nin geleceği konularında görüş birliği sağlayamamış olmasıdır. 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla yirmi beş üyeli bir birlik olan AB'nin, bütünleşme ve AGSP gibi pek çok konuda fikir birliği sağlamakta daha da zorlanması muhtemeldir. Bunun yanı sıra, ABD'nin özellikle 11 Eylül terörist saldırıları sonrasında daha agresif bir dış politika izlemesi ile, dünyanın hegemon gücü olma rolünü fazlasıyla benimsemesi durumu söz konusudur. Bu durum ABD'nin ekonomik, siyasi veya güvenlik alanlarında kendisine rakip hiçbir oluşuma olumlu bakmaması sonucunu doğurmaktadır. Genişleme sürecini devam ettiren ve kendi içinde birlik sağlayabilen bir AB, ABD için güçlü bir rakip olabilecektir. Bu nedenle ABD, AB'nin güvenlik ve savunma alanında NATO'ya bağımlı kalmasını, bağımsız bir AB'ye göre daha çok tercih edecektir.

Soğuk Savaş'tan bu yana günümüz uluslararası güvenlik sisteminde NATO, en etkin aktör olma konumunu sürdürmektedir. AB ise, şimdilik AGSP'yi Petersberg Görevleri ile sınırlı tutmaktadır. Bütünleşme sürecini çok daha ileri basamaklara taşımayı ve gelecekte AGSP'nin daha bağımsız ve rekabete dayanıklı konuma getirilmesini hedefleyen AB, bunu gerçekleştirmek için şu aşamada ABD ve NATO ile yoğun bir rekabete girmek yerine işbirliği yapma yolunu seçmiştir. AGSP'nin NATO'ya rakip olup olamayacağını ise ilerleyen zaman gösterecektir.

Halen 327 adet polis gücü ile sadece Kosova'da aktif faaliyette bulunan AB, ekonomi ve siyasi bütünleşmede ulaştığı görece başarıyı Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nda da sürdürmek için Birlik üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını en aza indirmek, üyelerin savunmaya ayırdıkları bütçeleri Birliğin ihtiyaçlarına göre düzenlemek ve uluslararası ortamdaki rekabete ortak olmak durumundadır. Küresel istikrarın sağlanmasında AB'nin de etkin olarak rol alması önem taşımaktadır.

Özellikle 1990'lardan itibaren AGSP'yi geliştirme yönündeki faaliyetlerine ivme kazandıran AB'nin, gelecekte daha etkin bir güvenlik ve savunma boyutuna kavuşması mümkündür. Ancak yine de yakın gelecekte, yirmi altı üyeli NATO'ya alternatif bir konuma ulaşması ihtimal dahilinde olmakla birlikte, gerçekçi gözükmemektedir.

KAYNAKLAR

- Dedeoğlu, Beril; 2003;Uluslararası Güvenlik ve Strateji; Derin Yayınları; 12.
- Howorth, Jolyon; 2000; “European Integration and Defence: The Ultimate Challenge?”; Chaillot Paper 43; Institute for Security Studies Western European Union; 44.
- Hunter, Robert E.; 2002; The European Security and Defense Policy: NATO’s Comparison or Competitor; RAND; 31.
- Karluk, Rıdvan; 2000; Avrupa Birliği ve Türkiye; Beta Yayınları; 9.
- Ülger, İrfan Kaya; 2002/a; Avrupa Birliği’nde Siyasal Bütünleşme; Gündoğan Yayınları; 52.
- Ülger, İrfan Kaya; 2002/b; “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Arkaplanı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları”; Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye; Seçkin Yayıncılık; 101.
- Yost, David S.; 1998; NATO Transformed The Alliance’s New Roles in International Security; USIP Press; 397.
- <http://europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm>
- <http://www.weu.int/eng/comm/92/petersberg.htm>